

נושא ונשוא במשפט פשוט – סיכום ביניים

1. במשפט פשוט יש נושא אחד ונשוא אחד.
2. הנושא והנשוא הם עמודי המשפט, בלעדיהם אין משפט. הנושא הוא הנתון (מה שעליו מדבר המשפט), ואילו הנשוא הוא ההחידוש (מה שמחדשים על הנושא).
3. נושא המשפט הוא שם עצם (לרוב מיודע) או שם עצם פרטי. כינויי גוף וכינויי רמז מחליפים נושא מפורש; לפעמים עשוי שם פועל לבוא בתפקיד נושא המשפט. כינוי מחליף לנושא: 'הדגרי'. ראו דוגמאות – כאן.
4. חמישה סוגי נשואים. נושא המשפט יכול להיות אחד מאלה:

א. נשוא פועלי (פועל בודד)

ב. נשוא מורחב – פועל עם מילים נוספות המהווים ביחד יחידת משמעות אחת. לנשוא המורחב שלושה סוגים: פועל ופועל (למשל, חזר ואמר); פועל ושם פועל (למשל, התחיל לנגן); ניב (צירוף פועלי בעל משמעות מטפורית, למשל, עלה באש).

ג. נשוא קיומי – מביע קיום (יש / היה / יהיה) או אי־קיום (אין / לא היה / לא יהיה).

ד. נשוא מודלי – מציינ את אצדת הכותב ואת תחולתו. הוא מביע רצון, האצה, כוונה, תקווה, חובה, אפשר, כדאי, לא כדאי, מותר, אסור, יש [במשמעות של צריך או חובה], אין [במשמעות של אסור], ראוי, רצוי, חובה, ניתן ועוד.

ה. נשוא שמני. נשוא שמני הוא קלען ענינו פועל. נשוא שמני עשוי להיות:

- (1) שם עצם, למשל: החיים במה.
- (2) שם תואר, למשל: החיים יפים.
- (3) צירוף יחס, למשל: התלמידים בכיתה.
- (4) צירוף עם למ"ד הקניין (כשאינן ישי' במשפט), למשל: לספורטאים הישגים רבים.

במשפט שמני ניתן על פי רוב לשבץ אוגד – ראו כאן. להרחבה על משפטים שמניים – ראו כאן.

חוקים פורמליים (חוקי התחביר במישור הדקדוקי)

- א. נושא המשפט אינו יכול להיות צירוף יחס.
- ב. בין הנושא לנשוא הפועלי מתקיים התאם מי־מספר.
- ג. בין הנושא לאוגד מתקיים התאם מי־מספר.
- ד. בצירוף סמיכות מתקיים אי־התאם מי־מספר־יידוע.
- ה. בצירוף של שם עצם ותוארו מתקיים התאם מי־מספר־יידוע.
- ו. בין הנושא לנשוא־שם־תואר מתקיים אי־התאם יידוע: הנושא מיודע, ואילו הנושא־שם־תואר אינו מיודע.
- ז. שלילה באמצעות אוגד 'אין' (המילה 'אין' ונטיותיה השונות) מתקיימת רק בשני מקרים:
 - (1) במשפט שמני, למשל: אבא אינו בבית.
 - (2) במשפט פועלי – אך ורק כאשר הפועל הוא צורת בינוני. אם הפועל במשפט הוא בזמן עבר או עתיד, השלילה היא באמצעות המילה 'לא'. לדוגמה: אבא אינו עובד היום. (אבל: הוא לא עבד אתמול. / הוא לא יעבוד מחר.)
- ח. (חוק סגנוני במשלב גבוה): כאשר מקדימים תיאור לפני נושא פועלי שהוא פועל בזמן עבר או פועל בזמן עתיד, יבוא הפועל מייד אחרי התיאור לפני הנושא של המשפט (לא רלוונטי כאשר הפועל בהווה). לדוגמה:

תיאור לפני הפועל פועל אין

לפני שלוש שנים נסעה רותי לבקר את חברתה באיטליה. (ולא: "לפני שלוש שנים רותי נסעה...")